

"Her bir şeye, hususan her bir zîhayata, pek çok müşevveş ihtimâlât içinde, muayyen bir ihtimalle ve pek çok akîm yollar içinde, neticeli bir yolla ve pek çok imkânât içinde mütereddit iken gayet muntazam bir teşahhus verilmesi, hadsiz cihetlerle bir irade-i külliyyeyi gösteriyor." İzah eder misiniz?

Müşevveş ihtimal (imkân): Bir şeyin birden fazla imkâna ve ihtimale girme olasılığıdır. Mesela, bir atom zerresi atom hâlinde iken sayısız cisim ve eşyaya girmeye hazır ve namzettir. Bir eşyaya girdiğinde ise, diğerleri saf dışı kalmış oluyor. Atomun bir eşyaya girme hâli de bir sevk ve idare edeni akla ispat eder. Çünkü o atom eşyaya girme emrini kendi veremez veya girdiği eşyanın genel sistem ve yapısını bilemez ki kendi kendine karar verebilsin.

"İmkân" kelime olarak "*varlığı mümkün olan*" demektir. Yani, var olması ile yok olması eşit olan şey demektir. Bu eşitlikten var olanlara, **vaki**; yok olanlara da **mümkün** denir. İşte bu eşitliği bozmak ancak ve ancak mümkünat cinsinden olmayan Vacip bir vücutla mümkündür. Zira mümkünün, mümkünü illet, yani sebep olması imkânsızdır. Yoksa devir ve teselsül dediğimiz, mantıksız şeyleri kabul etmemiz gerekir ki, bu da muhal bir şeydir.

İşte tam da burada ezeli bir varlığın kabul edilmesi zorunlu hâle geliyor. Çünkü ortada bir tercih varsa, bu tercihi seçen bir **müreccih** gerekecek. Ve bu tercih eden zat ise ancak tercihe konu olmayacak ezeli bir müreccih ile mümkündür. Üstelik bu müreccihin sonsuz ilim, irade ve kudret sahibi de olması gerekiyor. Çünkü tercih ve tercihin sonuçları öyle basit ve sıradan şeyler değil.

Mesela, güneşin şimdiki yere konumlandırılması bir tercihtir ve bu konumlandırmanın trilyonlarca faydalı sonuçları bulunuyor. Demek bu tercihi yapan Zat bütün bu faydalı sonuçları mülahaza edip öyle tercih ediyor ki, bu da sonsuz bir ilim ve iktidar ile olabilir. Güneşin şimdiki yere konumlandırılması ile dünya üzerinde yaşayan canlılar arasında doğrudan bir bağ, doğrudan bir ilişki bulunuyor. Çünkü hayatın oluşması ve devamı bu konumlandırılma ile ilişkilendirilmiş ki bir atomun, bir insanın, bir sebebin bu komplike tercihi yapması kabil değildir; buna en aptal insanlar bile ihtimal vermez.

Bu ve buna benzer tercihleri yapan müreccihin varlığı kendinden olacak ve sonsuz bir ilim, irade ve kudrete de sahip olacak. Akıl ve mantık bundan başka çıkar bir yol bulamıyor.

Bugün fen ilimleri, her bir eşyanın milyonlarca imkân ve ihtimal içinden en

mükemmel ve en isabetli bir tercih olarak seçildiklerini gösterip akla ispat ediyorlar. Bütün bu seçimleri "*kör, sağır ve şuursuz olan atom veya sebepler yapıyor*" demek akılsızlığını ilan etmek demektir.

Muayyen ihtimal ise, bir şeyin bir yolu bir çizgiyi takip ederek hedefe ulaşmasıdır. Mesela, pazardan aldığımız havucu afiyetle yedikten sonra o havuç içindeki vitaminin belli bir yol takip ederek göze ulaşması ve göze besin olması muayyen bir ihtimaldir...